

Tupakkatuotteiden veronkorotus vähentää terveyseroja

PÄÄLÖYDÖKSET

- Tupakoinnissa on suuret erot eri koulutusryhmien välillä.
- Jos matalasti koulutettujen tupakointi laskisi korkeasti koulutettujen tasolle, vähenisi tupakoinnista aiheutuva kuolleisuuden epätasa-arvo miehillä 10 prosenttia ja naisilla 5 prosenttia.
- Tupakkatuotteiden hinnankorotukset ovat tehokkaimpia tapoja vaikuttaa erityisesti nuorten aikuisten ja matalassa sosiaalisessa asemassa olevien henkilöiden tupakointiin.
- Tupakkatuotteiden tiukemmalla verotuksella ja niiden käytön rajoituksilla on laaja väestön tuki.

Tupakoinnin terveyshaitat ovat edelleen tärkeä ennaltaehkäistävissä oleva asia. Tupakoinnin väheneminen on yksi tärkeimmistä terveyden tasa-arvoa parantavista tekijöistä. Suomessa tupakointi on neljänneksi merkittävin terveyden riskitekijä (Institute... 2018).

- Joka kolmas syöpäsairaus aiheutuu tupakasta.
- Joka viidennessä sydänperäisessä kuolemassa tupakka on tärkein riskitekijä.
- Joka toinen tupakoija kuolee tupakan aiheuttamiin sairauksiin, jos jatkaa tupakointiaan. (THL 2020.)

Tupakointiin liittyvien sairauksien hoitamisen arvioidaan kansainvälisesti aiheuttavan 1,5–6,8 % kansallisista terveydenhuoltojärjestelmien kuluista, mikä vastaa noin 0,22–0,88 % valtioiden bruttokansantuotteista (Rezaei ym. 2016). Suomessa tämä tarkoittaisi vuoden 2017 20,6 miljardin euron terveydenhuoltokuluilla 0,31–1,4 miljardia euroa (THL 2020) ja vuoden 2018 bruttokansantuotteella (234,5 miljardia euroa) 0,52–2,06 miljardin euron kuluja. (Tilastokeskus 2020.)

Suomessa tupakoinnin on tutkimuksissa osoitettu tuottavan merkittäviä taloudellisia haittoja yhteiskunnalle. Vuonna 2012 tupakoinnin aiheuttamien välittömien taloudellisten haittojen arvioidaan olleen yhteensä noin 617–621 miljoonaa euroa. Kun huomioidaan myös välilliset kustannukset, tupakoinnin arvioidaan aiheuttaneen noin 1,5 miljardin euron taloudelliset haitat. (Vähänen M 2015.)

Vähän koulutetut tupakoivat muita yleisemmin

Tupakointi on yleisempää matalan koulutuksen saaneilla (kuvio 1). Tämä tarkoittaa, että mikäli tupakointia matalan koulutustason henkilöillä voitaisiin vähentää korkeasti koulutettujen ihmisten tasolle, kuolleisuuden epätasa-arvo vähenisi Pohjoismaissa 10 prosenttia miehillä ja 5 prosenttia naisilla (Eikemo ym. 2014). Eriarvoisuuden vähentäminen on siis mahdollista ja se hyödyttää koko yhteiskuntaa.

Tupakkatuotteiden verotuksella näyttää olevan yhteys tupakkatuotteiden käyttöön. Hinnankorotukset näyttävät tutkimusten mukaan olevan tehokkaimpia tapoja vaikuttaa tupakointiin erityisesti nuorten aikuisten ja matalassa sosiaalisessa asemassa olevien henkilöiden keskuudessa.

Tuulia Rotko

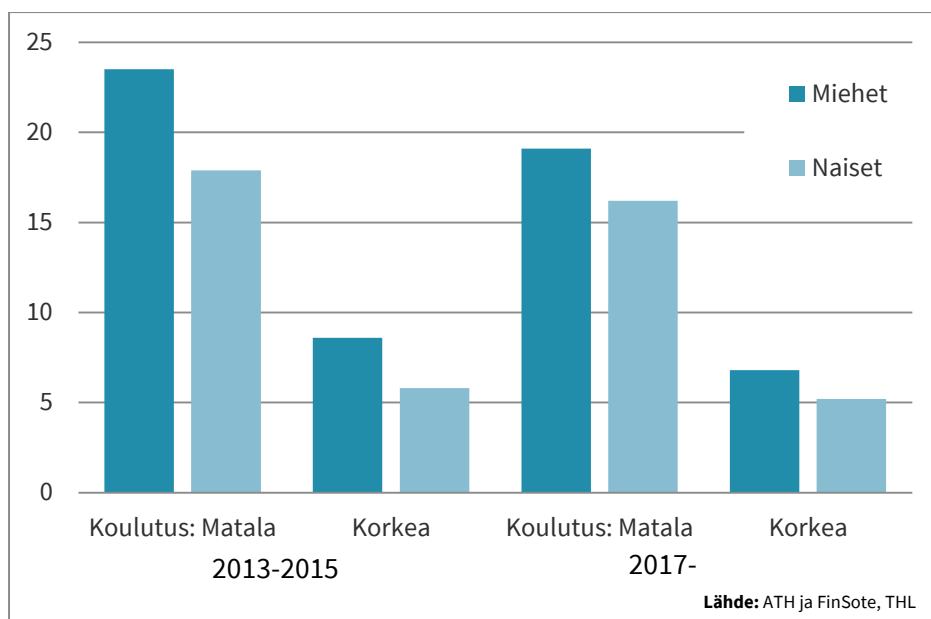
etunimi.sukunimi@thl.fi

Tapani Kauppinen

etunimi.sukunimi@thl.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Julkaistu pohjautuu Pohjoismaisen Ministerineuvoston rahoittamassa hankkeessa ”Nordic Policy briefs to increase equality in health” vuonna 2018 tehtyyn yhteispohjoismaiseen julkaisuun [Policy Brief: Rising tobacco tax reduce health inequalities](#). Hankkeen ohjausryhmässä oli edustajat Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Suomen kansanterveyslaitoksilta tai terveysministeriöstä sekä Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen edustaja. Ohjausryhmä valitsi kolme aihetta, joista tehtiin policy brief -käsikirjoitukset. Aiheet valittiin siten, että niistä löytyisi tutkimusnäyttöä eriarvoisuuden vähentämisestä ja että ne olisivat tarpeellisia kaikissa Pohjoismaissa. Tässä suomenkielisessä versiossa alkuperäistä käsikirjoitusta on sovellettu ja täydennetty Suomen olosuhteiden mukaan.

Kuvio 1. Päivittäin tupakoivien 20 vuotta täyttäneiden osuudet (%) koulutustason mukaan Suomessa vuosina 2013–2017. Lähde: ATH ja FinSote, THL.

Verojen nostaminen on tutkitusti vaikuttava keino vähentää tupakointia

Tupakkaveron korottaminen on paras tapa vähentää tupakointia. Systemaattinen kirjallisuusselvitys kokosi 1150 tieteellistä tutkimusta tupakoinnin vähentämistoimenpiteiden vaikutuksista. Selvityksen mukaan tupakkatuotteiden verotus pienentää sekä tupakan kulutusta että tupakointikertoja. Seuraavaksi tehokkain keino oli vähentää tupakointia esimerkiksi julkisten paikkojen tupakointikielloilla. (Hoffman ym. 2015.)

Toisessa systemaattisessa tarkastelussa analysoitiin tupakanvalvonnan eri menetelmien vaikutuksia terveyteen eri ihmisryhmien välillä (Brown ym. 2014). Tutkijat tarkastelivat yhteensä 117 tutkimusta. Useissa verojen korottamisen vaikutuksia analysoineissa tutkimuksissa eriarvoisuus väheni eri ihmisryhmien välillä tupakkaveron korotuksen myötä. Mikään muu menetelmä ei ollut yhtä tehokas tasa-arvon lisäämiseksi. Toisaalta esimerkiksi joukkoviestintäkampanjoiden havaittiin jopa lisäävän eriarvoisuutta. (Hill ym. 2014).

Pohjoismaainen tutkimus (Hill ym. 2014) osoittaa, että tupakan hintojen 10 prosentin kasvu vähentää kulutusta noin 4 prosenttia. Brittitutkimuksen (1994) mukaan savukkeiden hinnannousu laski kulutusta alimmassa sosioekonomisessa ryhmässä, mutta korkeimmassa sosiaaliryhmässä sillä ei ollut tilastollisesti merkittävää vaikutusta. (Townsend ym. 1994.)

Veronkorotuksen tyypilliset vasta-argumentit voi kumota

Väestön suhtautuminen tukee veronkorotuksia

Suhtautuminen tupakointiin on muuttunut dramaattisesti viimeisten 50 vuoden aikana. Jos aiemmin tupakointi oli arvostettu tapa, nykyään useimmat ihmiset paheksuvat sitä. Muutos asenteissa johtuu tieteellisten tutkimusten tuloksista, tiedotuskampanjoista ja savuttomien ympäristöjen yleistymisestä. Suomessa enemmistö väestöstä suhtautuu myönteisesti tupakkapoliittisiin toimenpiteisiin, mikä osaltaan helpottaa tupakan verottamista. (Ruokolainen ym. 2018.)

Mitä ovat eriarvoisuus, sosiaalinen asema ja sosiaaliryhmä

- Eriarvoisuus on vältettävissä oleva ero, joka on epäoikeudenmukainen ja eettisesti väärin. Tässä julkaisussa tarkoitetaan erityisesti sosiaalisen aseman mukaisia systemaattisia eroja terveydentilassa, sairastavuudessa ja kuolleisuudessa.
- Tärkeimmät sosiaalista asemaa määrittävät ulottuvuudet ovat koulutus, työmarkkina-asema, ammattiin perustuva sosiaaliluokka sekä tulot ja varallisuus. Sosiaalisen aseman ulottuvuudet liittyvät toisiinsa.
- Sosiaaliryhmä on tietyn sosiaalisen ominaisuuden, esimerkiksi koulutus- tai tulotason, mukaan muodostettu väestöryhmä.

Salakuljetusta vähennetään kansainvälisellä yhteistyöllä

Kun tupakkatuotteiden verot kasvoivat 2000-luvun jälkipuoliskolla, väitettiin, että verojen lisääntyminen lisää salakuljetusta. Riskin torjumiseksi on seurattava tupakkatuotteiden valmistusta ja myyntiä. EU:lla on tupakkatuotedirektiivi (EU 2014) ja WHO:lla on vuonna 2018 voimaan tullut sopimus salakuljetuksen torjumiseksi. Veromerkit ja muut vaikeasti väärennettävät pakkausmerkinnät vaikeuttavat tuotteiden jälleenmyyntiä. (WHO 2015.)

Suomessa savukkeiden matkustajatuonti on veronkorotuksista huolimatta vähentynyt. Suomalaiset toivat ulkomaanmatkoilta 351 miljoonaa verovapaata savuketta vuonna 2018, mikä on 30 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2017. (THL 2019.)

Tupakan korkeampi verotus ei välttämättä johda verotulojen laskuun

Kansainvälisen syöväntutkimuskeskuksen tarkastelu osoittaa, että korkea tupakkaverotus ei johda verotulojen laskuun. Verotulot kasvavat lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä, kun taas inflaatiota vähäisempi veronkorotus johtaa verotulojen reaaliin laskuun. (WHO 2015, University of Bath 2012.)

Toimenpiteitä tupakan käytön vähentämiseksi

Koska tupakan verojen nostaminen on kustannustehokkain strategia tupakan käytön vähentämiseksi, on suositeltavaa:

- Lisätä kaikkien tupakkalain alaisten tuotteiden veroja.
- Toimia WHO:n tupakkatuotteiden laittoman kaupan poistamisen pöytäkirjan mukaisesti. Suomi, Ruotsi, Norja ja Tanska ovat allekirjoittaneet pöytäkirjan ja Euroopan unioni ja Norja ovat myös virallisesti vahvistaneet sen. (WHO 2018.)
- Toimia WHO:n tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimuksen mukaisesti suojellen nykyisiä ja tulevia sukupolvia tupakan kulutukselta ja ympäristön tupakansavulle altistumiselta. Kaikki Pohjoismaat ovat allekirjoittaneet puitesopimuksen (WHO 2003).

Lähteet

Brown T, Platt S, Amos A. Equity impact of population-level interventions and policies to reduce smoking in adults: a systematic review. *Drug and alcohol dependence*. 2014;138:7-16.

Eikemo TA, Hoffmann R, Kulik MC, Kulhanova I, Toch-Marquardt M, Menvielle G et al. How can inequalities in mortality be reduced? A quantitative analysis of 6 risk factors in 21 European populations. *PLoS One*. 2014;9(11):e110952.

European Union (2014) Directive 2014/40/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the member states concerning the manufacture, presentation and sale of tobacco and related products and repealing Directive 2001/37/EC; 2014.; 2014.

Hill S, Amos A, Clifford D, Platt S. Impact of tobacco control interventions on socioeconomic inequalities in smoking: review of the evidence. *Tobacco Control*. 2014;23(e2):e89-97.

Hoffman SJ, Tan C. Overview of systematic reviews on the health-related effects of government tobacco control policies. *BMC Public Health*. 2015;15:744.

Institute for Health Metrics and Evaluation. [Global Burden of Disease – Compare 2018](#).

Rezaei S, Sari AA, Arab M, Majdzadeh R, Poorasl AM. Economic burden of smoking: a systematic review of direct and indirect costs, *Medical journal of the Islamic Republic of Iran*. 2016; 30: 397.

Ruokolainen O, Ollila H, Patja K, Borodulin K, Laatikainen T, Korhonen T. Social climate on tobacco control in an advanced tobacco control country: A population-based study in Finland. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 2018;35(3):152–164.

THL (2019) [Tupakkatilasto 2018](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Suomen virallinen tilasto.

THL (2020) [Terveydenhuollon menot ja rahoitus 2017](#). Päivitetty 27.1.2020.

Tilastokeskus (2020) [Kansantalous](#). Päivitetty 13.1.2020.

Townsend J, Roderick P, Cooper J. Cigarette smoking by socioeconomic group, sex, and age: effects of price, income, and health publicity. *BMJ*. 1994;309(6959):923–7.

University of Bath (2012) [Tobacco Industry Arguments Against Taxation](#). Tobacco Tactics. 2012.

Vähänen M. (2015) [Tupakoinnin yhteiskunnalliset kustannukset ja niiden arviointimenetelmät](#). Raportti 15/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

World Health Organization. [Protocol to Eliminate Illicit Trade in Tobacco Products 2018](#).

World Health Organization (2015) [WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2015: Raising Taxes on Tobacco](#).

World Health Organization (2003) [WHO Framework Convention on Tobacco Control 2003](#).

Tämän julkaisun viite:

Rotko T, Kauppinen T. (2020) Tupakkatuotteiden veronkorotus vähentää terveyseroja. Tutkimuksesta tiiviisti 12/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343- 518-6 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-518-6>